

Leon Luijten

Misschien vraagt u zich af hoe deze rubriek vanuit het zuiden van het land in het hoge noorden belandt. De vorige twee malacologen in deze rubriek (Kees Margry en Jos van Ooijen) waren destijds docenten in Boxtel waar ik een onderwijsstage liep. Kees was één van de stagebegeleiders. Zo zie je maar weer hoe klein het wereldje van natuurliefhebbers is. Dat voor de klas staan niet mijn roeping was wist ik al voor de start van de opleiding. Na de lerarenopleiding voor biologie in Tilburg ben ik doorgegaan met biologie in Nijmegen.

Zoals bij velen was de interesse in natuur bij mij al van jongs af aanwezig en breed georiënteerd. Aanvankelijk vogels en andere gewervelden, libellen, sprinkhanen en planten. Tijdens mijn opleiding was ik als vrijwilliger actief bij inventarisaties van deze soortgroepen. Vóór het afronden van mijn studie biologie in Nijmegen ben ik aan het werk gegaan in projecten van twee onderzoeksbureaus. Hier heb ik me bezig gehouden met gebiedsinventarisaties en met weidevogels, broedvogels, Hamster, Levendbarende hagedis en andere reptielen, amfibieën, vissen en libellen in diverse provincies in Nederland. Sinds 1998 ben ik boswachter bij Staatsbosbeheer in Oost-Groningen, de streek waar ik opgegroeid ben. Na wat specialisaties binnen de boswachtersfunctie (van algemeen naar boswachter ecologie) en kleine wijzigingen in werkgebied zit ik daar nog steeds. Ik woon met vrouw en twee kinderen in het rustige Westerwolde in Oost-Groningen. Naast mijn slakkenverzameling heb ik het houden en fokken van vogels als hobby en ik ben in 2019 begonnen met een populatieonderzoek naar Adders in een Duits natuurgebied.

Ruim tien jaar geleden kwamen bij toeval (via een vriend die Conussen verzamelde) de slakken op mijn pad en begon de verdieping in deze diergroep. Vrijwel meteen heb ik me aangesloten bij de Werkgroep Noordost-Nederland van de Nederlandse Malacologische Vereniging (fig. 1). Voor mij als leek was het grote overzicht van de landslakken buiten West-Europa slecht te doorgronden. Ik vind de literatuur erg verbrossend. Voor determinatie ben je aangewezen op publicaties in tijdschriften. Dat is nog steeds zo, maar er is het laatste decennium wel veel veranderd. Ik had een enorme behoefte aan een totaaloverzicht, een standaardwerk. Het boek van Welter-Schultes (2012), ondanks de nodige kanttekeningen en door sommigen verguisd, voorziet hierin. Aangewakkerd door andere leden van de Werkgroep heb ik ook grote interesse gekregen in landslakkenliteratuur. We houden elkaar op de hoogte van nieuwe publicaties en aanwinsten.

De liefde voor slakken neem je als vanzelf mee in je werk. Zo vond ik tijdens het maken van checks voor bosdunningen en houtoogst Witgerande tuinslakken *Cepaea hortensis* op enkele nieuwe plekken in Oost-Groningen. Die soort is hier echt niet dik gezaaid. Eerder zouden die me niet opgevallen zijn. Tijdens veldbezoeken ben ik per toeval tegen Grote kartuizerslakken *Monacha cantiana* aangelopen (fig. 2). Meestal op plekken met grondverzet en soms van tijdelijke aard. Omdat de oevers van het Schildmeer lijken op die van het Leekstermeer ben ik gaan zoeken naar de Zegge-korfslak *Vertigo moulinsiana*. In een beperkt deel van de oevers van het Schildmeer heb ik ze gevonden: de tweede plek voor Groningen. Deze kennis is bij latere inrichting en versterking van de waterkerende kades gebruikt. De Provincie als toezichthouder,



Fig. 1. Leon Luijten, Eemshaven, 29-06-2019. Foto Jaap de Boer.

vergunningverlener en handhaver vertrouwde op mijn kennis en autoriteit bij inpassing en inrichting (fig. 3). De vondst van een viertal losse kleppen van een onbekende tweekleppige tijdens een broedvogelinventarisatie was de aanleiding om eens grondig te gaan zoeken naar de (Amerikaanse) Brakwaterstrandschelp *Rangia cuneata*. Het resulteerde, mede dankzij leden van de Werkgroep NO-Nederland, in de vierde locatie voor Nederland en de eerste voor Noord-Nederland.

Waar het bij vogels vooral om waarnemen en snelle determinatie op zicht of geluid gaat, ligt het bij schelpdieren anders. Het verzamelen, op naam brengen en in de collectie opnemen geeft een extra dimensie aan natuuronderzoek. Mijn interesse gaat vooral uit naar Europese landslakken en in mindere mate naar Europees zoet- en brakwater. Om het voorkomen en herkennen van de verschillende soorten te doorgronden is opbouw van een collectie een leerzame bezigheid. De meeste (Zuid-)West-Europese soorten in mijn collectie heb ik zelf bijeengebracht. Samen met Martijn Bakker en Jonny Kuiper hebben we meermaals dagen weekendexcursies gehouden. Erg leuk om met gelijkgestemden de natuur in te gaan in een vreemde on-Nederlandse omgeving. Zo hebben we enkele weekenden gehad in Duitsland en Noord-Frankrijk. Ook de Alpes-Maritimes heb ik speciaal voor de slakken bezocht, met meerdere endemische soorten als resultaat. Door ruiling en soms aankopen heb ik bijzondere of moeilijk bereikbare soorten verkregen.

Tijdens vakanties met het gezin staan meestal Zuid-Spanje of de Canarische eilanden op het programma. Dan ga ik er ook vaak



Fig. 3. Verplanten Pluimzegge ten behoeve van behoud Zegge-korfslak *Vertigo moulinsiana*. Schildmeer, 17-03-2016. Foto Leon Luijten.

op uit. Het geslacht *Iberus* vind ik door zijn grootte, vorm en evolutie erg interessant. Dat over die grote en opvallende, soms sterk verschillende (onder)soorten tot voor kort zoveel onduidelijkheid was, intrigeert me. Ook hier heeft DNA-onderzoek grote stappen gezet. De vakanties en vele uitjes hebben geresulteerd in een flinke verzameling *Iberussen*. Ik ben in contact gekomen met een paar Spaanse malacologen, waarmee ik dan één of twee dagen ter plekke afspreek.

Ondanks de jaren dat ik verzamel, ben ik er nog steeds niet goed



Fig. 2. Grote karthuiserslak *Monacha cantiana*. Booneschans, Bad Nieuweschans (Groningen), 08-01-2020. Foto Leon Luijten.

uit hoe de collectie in te delen. Logisch is het om de collectie naar familie en geslacht in te richten. Ik ben daar nog niet aan toe gekomen. Ik heb alles nog geordend naar excursie en vindplaats. Uiteraard wel voorzien van goed etiket.

Europa was me altijd groot en divers genoeg. Maar om een of andere reden ben ik toch geïnteresseerd geraakt in Afrika. Vooral het werk van Van Bruggen spreekt me erg aan. Veel van zijn publicaties heb ik aangeschaft. Twee jaar geleden heb ik het plan opgevat om naar een Nijmeegse oud-studiegenoot in Zambia te gaan. Begin 2019 heb ik, samen met drie andere natuurliefhebbers, drie weken enorm genoten van de natuur, het landschap en de mensen daar. Vogels en zoogdieren maakten het belangrijkste deel uit van de waarnemingen. Ik heb me daar ook toegelegd op libellen, vangen of fotograferen en determineren. En ook op malacologisch gebied heb ik niet stil gezeten. Op de verschillende locaties heb ik menige boomstam gekeerd en ben ik met vochtig weer 's nachts op pad geweest. Van Zambia is bitter weinig bekend, maar er is een dertig jaar oud overzicht (Van Bruggen,

1988). Ik heb onder andere meerdere soorten Achatinidae en Streptaxidae mee kunnen nemen (fig. 4). Bij het op naam brengen ben je weer afhankelijk van verbrokkelde literatuur. Er is veel gepubliceerd, nieuw beschreven en er zijn nog meer synoniemen gegeven bij latere revisies. Al die namen die door elkaar gebruikt worden (zowel oude als nieuwe namen tegelijkertijd) zijn zeer verwarrend. Je ziet door de bomen het bos niet meer. Zeker als in boeken en op websites afbeeldingen met verkeerde soortnaam weergegeven worden. Over mijn vondsten in Zambia later meer.



Fig. 4. *Gulella planidens* (Von Martens, 1892). Mutinondo Wilderness, Zambia, 22-01-2019. Foto Leon Luijten.

Het verzamelen is leuk, maar ook de gesprekken over mollusken (en de literatuur erover) is interessant en bindt mensen. De nieuwe kennissenkring en vriendschappen die ontstaan zijn is een mooie bijkomstigheid en (bijna) net zo mooi als de weekdieren zelf.

Ik heb werkgroep NO-Nederland lid Frits Zandvoort gevraagd voor de volgende 'Even voorstellen'.

Geraadpleegde bronnen

VAN BRUGGEN, A.C., 1988. A record of the genus *Cerastua* (Mollusca, Gastropoda Pulmonata: Enidae) from Zambia, with a preliminary list of the terrestrial molluscs of that country. – Proceedings of the Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen C 91 (1), 1-17.

WELTER-SCHULTES, F.W., 2012. European non-marine molluscs, a guide for species identification. – Poster Planet Editions, Göttingen.

Adres van de auteur

leonluijten5@outlook.com